

ARGUS

DE STEM VAN SPRAKELOZE WILDE DIEREN

DE FLORA-
EN FAUNAWET
VAN KRACHT!

Wij hebben **allemaal** een ontheffing!

Flora- en faunawet treedt per 1 april in werking. Uitgangpunt van deze wet is 'bescherming'. Alle Wildbeheereenheden willen alle soorten ontheffingen om te mogen schieten, liefst voor al hun leden (illustratie: Pirker).

www.faunabescherming.nl

Sinds kort is onze website www.faunabescherming.nl weer via Internet te bezoeken. De website heeft nog een zeer voorlopige opmaak, maar er wordt hard gewerkt aan een meer professionele vormgeving.

Om onze website actueel te houden, is het belangrijk dat de lezers van Argus hun bevindingen, acties of gesignaleerde misstanden aan ons doorgeven.

Dat kan het beste via het e-mailadres van ons secretariaat (zie Colofon).

COLOFON

ISSN 0166-5073

Argus is het kwartaaltijdschrift van De Faunabescherming, Amsteldijk Noord 135, 1183 TJ Amstelveen, Telefoon (020) 641 07 98. Argus wordt toegestuurd aan donateurs die minstens € 16,- per jaar betalen via Postbanknummer 3522188 te 's-Graveland. Sympathisanten betalen minstens € 5,- per jaar en ontvangen jaarlijks de Fauna-Nieuwsbrief. Indien u De Faunabescherming testamentair wenst te gedenken, wordt u verzocht contact op te nemen met de penningmeester.

Redactie

Gerard Ellenbroek, Bob Hagen, Pauline de Jong, Niko Koffeman, Norman van Swelm, Harm Niesen.

Redactieadres

Gerard Ellenbroek, Ratelaar 47, 7322 GM Apeldoorn, Telefoon (055) 360 36 06, E-mail: ga.ellenbroek@chello.nl

Fotoredactie

Rob Busser, Berkelsingel 5, 7201 BK Zutphen, Telefoon (0575) 51 54 62, Telefax (0575) 54 61 43

Vormgeving

studio RB, Zutphen.

Druk

Tesink bv, Zutphen

Donateursadministratie

Postbus 150, 6870 AD Renkum

Doelstelling

De Faunabescherming is een landelijke organisatie. Haar doel is een ethisch en wetenschappelijk verantwoord faunabeleid. De Faunabescherming tracht haar doel te bereiken door het bepleiten van verbetering in de wetgeving, het propageren van milieuvriendelijke beheersmaatregelen, het stimuleren van onderzoek en het bekend maken van onderzoeksresultaten aan beleidsinstanties en publiek.

Bestuur

I. v.d. Abeele, R. Boeve-Bant, M.C.J. Bouterse, R. Busser, G.A. Ellenbroek, A. Hertsberg, A.P. de Jong, N. Koffeman, H.H. Niesen, J. Poeder, R. Stockmann, S.H.D. Voss.

Adviseur

G. Udo

Secretariaat

Mw. A. P. de Jong, Amsteldijk Noord 135, 1183 TJ Amstelveen, Telefoon (020) 641 07 98, Telefax (020) 647 37 00, E-mail: faunabescherming@wxs.nl

Penningmeester

Mw. R. Boeve-Bant, Bergsepada 6, 1244 PS Ankeveen, Telefoon (0294) 25 13 19

Knipselkrant

Zes keer per jaar verschijnt de Fauna-Knipselkrant, een bloemlezing van de in de Nederlandse pers verschenen artikelen over jacht en faunabeleid. U kunt zich abonneren door overmaking van € 8,- per jaar op Postbanknummer 116072 ten name van donateursadministratie De Faunabescherming te Renkum, onder vermelding van 'Knipselkrant'. Voor de krant bestemde knipsels kunnen worden gestuurd naar: Fauna-Knipselarchief, Olieslagershorst 103, 7328 NM Apeldoorn.

INHOUD

MAART 2002 JAARGANG 27 NUMMER 1

- 4 **Harm Niesen: Naar een verantwoord faunabeheer** De Flora- en faunawet in werking! Vaste rubriek.
  - 5 **Harm Niesen: De Kievit in Europa** Over het gekonkel in Brussel inzake de klacht van de Faunabescherming over het (Friese) eierrapen.
  - 5 **Harm Niesen: Visarend** Waarom plannen voor het importeren en uitzetten van visarenden in Nederland zo snel mogelijk de prullenbak in moeten.
  - 5 **Lijsterslaching op Noord-Cyprus** Hoe de massale trek van lijsters, die de Zuid-Europese koudegolf ontvluchtten, op Cyprus in een even slachtpertij eindigde.
  - 6 **Har Pluijmakers: Wim de Veer** Naast de vele onderscheidingen die hij al had kreeg deze Limburgse Natuurbeschermmer nu een als eerbetoon een bank naar zich genoemd.
  - 10 **Pauline de Jong & Rita Stockmann: Bescherming niet gegarandeerd** Op 1 april 2002 treedt de Flora- en faunawet in werking. Jarenlang discussiëren en touwtrekken gingen eraan vooraf om oude wetten in verband met natuurbehoud en -bescherming van soorten te combineren tot één Wet. De auteurs geven in dit artikel een uitgebreid overzicht van de ontwikkelingen en van de resultaten.
  - 22 **Teus Anker: Weidevogels en verschraling** Bij het omvormen van voormalige landbouwgebieden tot natuurgebieden is het motto van de terreinbeheerders: verschraling. De auteur legt uit waarom weidevogelliefhebbers deze ontwikkeling zwaar bekritisieren.
  - 25 **De buit van Vos(s)** Vaste rubriek.
  - 26 **Persbericht De Faunabescherming: 'Vossenjacht' Friesland blijkt gebakken lucht** Verslag van een mislukte KNJV-excursie waarin de Friese vossenjagers tevergeefs het vermeende vossenprobleem trachtten aan te tonen.
  - 28 **Geurt Besselink: Ontmoeting tussen dam- en edelherten** Vaste rubriek.
- Omslag** Vossenwelp. (foto: Geurt Besselink). Eén van de meest controversiële onderwerpen in de Flora- en faunawet is de vermeende schade die de vos in de natuur zou aanrichten. In dit nummer van Argus komt dit onderwerp (weer) uitgebreid aan de orde.

DE FLORA- EN FAUNAWET

Het zal er om spannen, want het ziet er nu toch echt naar uit dat op 1 april de Flora- en faunawet in werking treedt. Nog steeds is er veel onduidelijk over de gevolgen daarvan en ons pessimisme wil ook nog maar niet afnemen. Provincies weten zich geen raad met de verantwoordelijkheden die ze van het Rijk toegeschoven krijgen. Ze missen geld, mankracht en deskundigheid. Een enkele provincie probeert er serieus werk van te maken, andere doen nog helemaal niets en een groot deel kiest de weg van de minste weerstand. Als boeren en jagers klagen of zelfs met schadeclaims dreigen, bezwijken ze onmiddellijk voor de druk. Die paar klagende faunabeschermers

hebben toch geen echte machtsmiddelen. De Wet eist dat de klachten vergezeld gaan van echte bewijzen, dus geen zogenaamde ervaringsfeiten, en dat alle andere mogelijkheden om schade te voorkomen hebben gefaald. Daarop moeten de provincies de plannen van de Wildbeheereenheden straks controleren. Dat wordt dus niks. Het is nu al niks. Vossen zijn schadelijk. Er zijn er teveel en ze brengen hondsdolheid over. Daar is vrijwel iedereen het over eens, zonder zelfs maar naar de geëiste bewijzen te vragen. Dus moet er flink worden geschoten, want dan blijft de stand op een aanvaardbaar peil. Aanvaardbaar voor wie? Wie telt ze? Hoe komt het dan

IN WERKING!

dat ondanks de onbeperkte mogelijkheden van nu om vossen te schieten, de dieren zich hebben weten uit te breiden over vrijwel heel het land? Bewijst dat dat jacht een goed middel is om de vossenstand te reguleren? Een ander voorbeeld. Roeken. Een soort die na jaren van bestrijding eindelijk weer wat toeneemt. Maar ze zijn zwart, ze schreeuwen en ze poepen op auto's. Daar houden mensen niet van, met als gevolg dat in bijvoorbeeld de provincie Gelderland nu zoveel vergunningen om roeken te schieten zijn verleend, dat ze in de praktijk gewoon onbeperkt geschoten kunnen worden. Zeker, de roek is een beschermde vogelsoort. Nee, de jacht op de roek is

niet geopend. Dit zijn maar twee van de vele voorbeelden. De neiging tot beheer met een geweer zit velen kennelijk in het bloed. Juist daarom hebben wij er steeds op aangedrongen om jagers uitsluitend te betrekken bij de uitvoering van een door deskundigen vastgesteld faunabeleid. Zo zal het niet gaan. Jagers zullen straks nog meer dan nu al het geval is, zelf kunnen bepalen hoeveel ze van welke diersoort schieten. Provincies hebben geen middelen en deskundigheid om de faunabeheerplannen werkelijk te controleren. Noch op de kwaliteit van de aangevoerde bewijzen, noch tijdens de jachtpartijen. Vergunningen en ontheffingen worden voor jaren achtereenvolgend verleend en staan niet op naam van een persoon, maar van de hele jagersclub. Voor ons dan de taak om al die vergunningen en ontheffingen aan te vechten voor de rechter. Gezien de hoeveelheid een vrijwel onbegonnen taak. Het is ook niet onze taak. De overheid zou het zelf moeten bewaken, maar is daar kennelijk niet toe in staat. Zelfs de rechterlijke macht heeft veel te vaak de neiging te vertrouwen op de ervaringsdeskundigheid van jagers en boeren. Zelfs zij nemen vaak klakkeloos aan dat er teveel vossen zijn en dat er dus flink geschoten moet worden. En wij moeten maar blijven roepen: eis bewijs!

Harm Niesen

De bescherming van de roek en de vos zal ook na invoering van de Flora- en faunawet veel te wensen over laten (foto: Rob Cuypers en Geurt Besselink).

Kievit in Europa

We zijn nu een jaar of drie bezig de eierrapers in Friesland door een klacht bij de Europese Commissie definitief het zwijgen op te leggen. Dat schiet dus niet echt op. En het eind is nog bij lange na niet in zicht, want de ambtenaar die de zaak in Brussel onder zijn hoede had, is in juni weer naar Nederland (!) teruggekeerd. Een nieuwe is nog niet benoemd en tot die tijd gebeurt er helemaal niets. Ook dit jaar kunnen de Friezen dus weer onbeperkt rapen. Contact over deze zaak met Brussel is bijna onmogelijk, maar een Belgische ambtenaar liet wel doorschermen dat de zaak in feite juridisch niet zo moeilijk ligt. Eierrapen zoals dat in ons land gebeurt kan niet. Alleen Nederlandse juristen schijnen dat niet zo duidelijk te kunnen lezen. Buitenlandse juristen hebben daar minder last van. Vreemd is, dat de zaak door een Nederlandse ambtenaar, op tijdelijke basis uitgeleend door het ministerie van VROM, werd behandeld. Zo wordt zelfs niet eens de schijn van onpartijdigheid opgehouden. Waarschijnlijk mede daardoor spitst de zaak zich nu toe op een onderdeel, waar wij in ons bezwaarschrift niet de nadruk op hebben gelegd. Voor ons was het juridisch net zo eenvoudig als voor die buitenlandse juristen: eieren van wilde vogels mogen in heel Europa slechts geraapt worden onder strikt gecontroleerde omstandigheden, op kleine schaal en voor speciale doeleinden zoals wetenschappelijk onderzoek. Nooit voor consumptie en nooit op een schaal zoals in Friesland. De provincie Friesland en de BFVW, de eierzoekclub, zijn uitgenodigd om in Brussel hun verhaal te komen doen. Wij helaas niet. De eierrapers hebben geprobeerd Brussel er van te overtuigen dat hun nazorg meer dan opweegt tegen het rapen en dat de Kievitstand er uiteindelijk voordeel bij heeft. Gelukkig schijnen ze daar niet in geslaagd te zijn. Enig bewijs voor hun stelling is er natuurlijk ook niet, maar toch blijft het vreemd. Als het rapen van eieren van een wilde vogelsoort op de een of andere manier de stand ten goede zou komen, zou het opeens toegestaan zijn? Volgens ons is dat nergens in de Vogel-richtlijn terug te vinden. Over alle bijkomende nadelen van het eierzoeken is natuurlijk met geen woord gesproken: verstoring, soms

meerdere malen per dag, van alle daar levende diersoorten, verkorting van het broedseizoen, verminderde overlevingskans van tweede broedsels, etc. Er is hoop dat we het pleit uiteindelijk zullen winnen, maar de weg is nog lang. En dan moet in de tussentijd het Europees parlementslid voor de VVD J. Mulder niet zijn zin krijgen. Hij wil het rapen legaliseren door de Vogelrichtlijn ter discussie te stellen. Dan zijn de rapen echt gaar, want dan zijn er nog wel een paar landen met leuke wensenlijstjes.

Harm Niesen

Visarend

Ze zullen het nooit leren, de bemoeials onder ons. Zijn we eindelijk zo ver dat het WNF het onzalige plan om zeearenden in ons land uit te zetten, heeft laten varen. Jaren van procederen en druk van vele kanten waren nodig om hen te doen inzien, dat de zeearend zelf wel zal bepalen wanneer hij zich hier wel of niet vestigt. Tenslotte worden ze in toenemende mate in ons land waargenomen en broeden ze al op een paar honderd kilometer afstand. Voor de visarend geldt dat in nog sterkere mate. Jaren geleden al werden kunstnesten geplaatst in de Oostvaardersplassen en de Biesbosch, omdat de kans op broedende visarenden veel groter werd geacht dan de kans op een

broedgeval van de zeearend. Visarenden stellen in veel opzichten ook veel minder zware eisen aan hun omgeving. Ze zijn bijvoorbeeld veel minder schuw en broeden op veel plaatsen dicht bij menselijke bewoning en 'kunstwerken' als hoogspanningsmasten of scheepswrakken. Ook hebben ze veel minder uitgestrekte gebieden nodig. Soms broeden ze bijna in kolonies. De uitbreiding van het aantal broedparen in de ons omringende landen is spectaculair. Al met al redenen genoeg om de toekomst van ons land als broedgebied voor de visarend rooskleurig tegemoet te zien. Maar voor sommigen is dat niet genoeg. Meneer R. Kampf, erg geïnteresseerd in visarenden, heeft nu het plan gelanceerd om visarenden uit andere landen te importeren in de hoop het vestigen van broedparen te bespoedigen. Precies hetzelfde gedonder als met de zeearenden dus. Een groot aantal dieren uit het wild wegvangen om vervolgens te proberen daarmee te kweken. En die jongen moeten dan weer aan een leven in het wild gewend raken. Dat gaat onvermijdelijk een flink aantal slachtoffers kosten. En dat allemaal terwijl de 'echte' visarenden al vlakbij zijn. Of en wanneer ze zich vestigen, maken ze zelf wel uit. Mocht voor het onzalige idee ooit een vergunning worden verleend, dan staan we weer voor de rechter.

Harm Niesen

Verslag van een Engelse vogelaar

LIJSTERSLACHTING OP NOORD-CYPRUS

Eind vorig jaar heerste er een koudegolf met veel sneeuw in het zuidoosten van Europa, met name in Griekenland en Turkije. Daardoor vond er, precies op de eerste dag van het jachtseizoen voor lijsters, een enorme invasie van vooral zanglijsters op het Turkse deel van Cyprus plaats. Volgens de ooggetuige was er die dag een voortdurend geknal van de geweren te horen. In vrijwel iedere boom of struik bevond zich een groot aantal lijsters. Uit eerdere tellingen was gebleken dat de jagers op een normale openingsdag per persoon al meer dan twintig lijsters schoten. Behalve de 26000 jagers met vergunning waren er op deze eerste dag van het jachtseizoen ongetwijfeld ook veel illegale jagers op pad. Het aantal jagers op het driemaal zo grote zuidelijke deel van Cyprus is nog veel groter. Al met al is een schatting van een miljoen op één dag geschoten zanglijsters alleen op dit eiland zeker gerechtvaardigd. En het jachtseizoen duurt tot eind februari. Een groter milieubewustzijn heeft op Cyprus niet geleid tot minder jacht. In tien jaar tijd is het aantal jagers hier meer dan verdubbeld. Wanneer worden de Cyprioten lid van de Europese gemeenschap?

Geplakt van het internet

Een 'bank' voor faunabeschermer

Wim de Veen

HAR PLUIJ MAKERS

Wim de Veen heeft in de afgelopen 15 jaar al drie hoge onderscheidingen ontvangen voor natuurbeschermingseducatie en vogelbescherming. Hij ontving de Zilveren Anjer van het Prins Bernhardfonds, de Dr. Cremerspenning van het Natuurhistorisch Genootschap Limburg en de Gouden Lepelaar van Vogelbescherming.

Wim, bijna 80 jaar, loopt nog steeds voorop waar het gaat om natuurbeheerders, beleidsmakers en bestuurders te motiveren de natuur te beschermen. Vaak als roepende in de woestijn maar met niet aflatende energie bijt Wim zich vast in zaken die een bedreiging vormen voor natuur en landschap. Wie is Wim de Veen, wat beweegt hem en wat heeft hij al voor de natuur bereikt? Waar is hij nu nog mee bezig en wat wil hij nog realiseren?

Drie hoge onderscheidingen te weten: de Zilveren Anjer van het Prins Bernhardfonds, de Dr. Cremerspenning van het Natuurhistorisch Genootschap Limburg en de Gouden Lepelaar van Vogelbescherming.

Voor de wat oudere faunabeschermers is Wim de Veen geen onbekende. Reeds in Argus nummer 3/1985 maakten we kennis met hem in de toenmalige rubriek 'uit het hart'. Als geestelijk vader van het jachtverbod op elf onschadelijke vogelsoorten werd daarin verslag gedaan van zijn inzet om natuurorganisaties en politici te doordringen van de weezinwekkende plezierjacht op houtsnip, watersnip, goudplevier, pijlstaart, slobend, krakeend, wintertaling, tafeleend, kuifeend, toppereend en patrijs. Als lid van de ledenraad van Vogelbescherming hamerde hij gedurende acht jaar steeds op de verantwoordelijkheid die Vogelbescherming had om zich er tot het uiterste voor in te spannen dit doel te realiseren. Wim mobiliseerde een breed front van natuur- en milieuorganisaties waardoor uiteindelijk de jacht op deze diersoorten door het parlement werd verboden.

Een natuurkenner van formaat

Al ruim dertig jaar woont Wim de Veen in Echt. Samen met zijn vrouw Rietje bewoont hij nu een eengezinswoning. Gelijkvloers, want weer en werken

Een bank in natuur-
reservaat de Doort te
Echt genoemd naar
Wim de Veen.

hebben hun sporen achtergelaten in knieën en heupen. Wim werd geboren in 1922 en groeide op in het Limburgse plaatsje Tuil in de gemeente Schinnen. Zijn vader werkte in de mijnbouw en na de lagere school moest Wim de huisboerderij runnen.

Hierdoor kwam hij veel in het veld en leerde zo de natuur kennen en waar-deren. Niet dat hij in aanvang een braaf jongetje was. Als klein kind ving hij sijsjes en goudvinken die hij voor twee gulden vijftig verkocht. Zo droeg hij een extra steentje bij aan het karig huishoudbudget. Dit ging echter snel over. Zijn bewondering voor de natuur groeide.

Geïnspireerd door artikelen in de krant van journalist Jan P. Strijbos werd Wim aangezet tot een ongekende zelfstudie aan planten- en vogelgemeenschappen. Hij kende de natuur in zijn omgeving als geen ander en wist precies welke planten- en vogelsoorten er voor- kwamen.

Als jonge knul al ging hij met de fiets door weer en wind naar de Grote Peel om de planten en vogels te bestuderen. Op 18 jarige leeftijd ging ook hij, samen met zijn vader werken in de mijnbouw en zijn karige vrije tijd

besteedde hij aan natuurstudie. Hij groeide uit tot een natuurkenner van formaat en leidde honderden excursies voor basisscholen, IVN en terreinbeherende organisaties.

Actiebereid en volhardend

Tijdens gesprekken met Wim mijmert hij nog vaak over gekraagde roodstaarten, nachtegalen, leeuweriken en grauwe gorzen die in grote getale het landschap sierden in het gebied waar hij is opgegroeid. Nu is het landschap zo ingrijpend veranderd dat deze vogelsoorten vrijwel geheel zijn verdwenen. Woningbouw, industrie, wegeaanleg en het monotoon agrarisch landschap zijn debet aan het verdwijnen van vogel- en plantengemeenschappen. Dit besef heeft van Wim geen berustend mens gemaakt. Integendeel, hij vecht als geen ander om zaken die de natuur bedreigen de kop in te drukken. Optimistisch als Wim is, gelooft hij dat zaken niet altijd onomkeerbaar zijn. Met de juiste argumenten wijst hij beleidsmakers en natuurorganisaties op hun verantwoordelijkheid om datgene te doen waarvoor ze zijn aangewezen. Hij schrijft brieven, belt mensen als het

ware uit bed en mobiliseert natuur- en milieuorganisaties als belangrijke zaken voor de natuur geregeld moeten worden. En Wim heeft recht van spreken. Hij is lid van vele natuurbeschermings-organisaties en is geabonneerd op talrijke nationale en internationale natuurtijdschriften. Van De Fauna-bescherming (en voorheen van SKF) is hij donateur van het eerste uur. Sinds 1946 is hij lid van Natuurmonumenten, Vogelbescherming en het Limburgs Landschap. Volgens Wim moet je niet weglopen bij een vereniging ook al ben je het faliekant oneens met het beleid. *'Als je lid blijft, kun je invloed blijven uitoefenen'* is zijn motto. En dat doet hij dan ook.

In Limburg geniet Wim de Veen naam en faam. Hij is zachtmoedig, goedlachs en altijd respectvol in de omgang met mensen, hoe zeer zij hem ook in de weg staan bij het realiseren van natuurdoelstellingen. Hij is temperamentvol en een volhouder. Eenmaal op weg om iets te bereiken voor de natuur zal hij niet gaan dwalen of wijken. Hij maakt zijn plannen in de nachtelijke uren als hij wakker wordt. Naast zijn bed ligt de pen en blocnote waarop hij zijn aantekeningen maakt. Of het nu gaat om het beschermen van huiszwaluwen in de buurt of de aanleg van de rijksweg A73 door natuurgebieden, Wim staat klaar en zijn actiebereidheid is nog altijd groot.

Ombudsman

Wim is innemend, kan boeiend vertellen over de natuur, heeft altijd sterke argumenten en is vastberaden. Hij is geduldig maar heeft haast: *'ik ben nu tachtig jaar. Eénendertig jaar heb ik onder zware omstandigheden ondergronds gewerkt. Door slijtage en silicose vertoont mijn lichaam gebreken maar ik moet nog zoveel doen en dat houdt mij op de been'*. Terreinbeheerders kennen hem als geen ander. Wim onderhoudt veel contacten met de jongens in het veld maar als hij merkt dat het de verkeerde kant op dreigt te gaan, belt hij de directeur en schrijft brieven. Zo heeft hij al veel bereikt. Aan hem is het te danken dat veel natuurgebieden voor het nageslacht behouden zijn gebleven. Zo zijn De Horsterplassen in Echt, het Kathagerbroek in Hoensbroek en de Mulderplassen in Schinnen, natuurgebieden die eerst bedreigd werden door recreatieplannen, nu als terreinen in bezit van Natuur-

monumenten. Ook internationaal zet Wim zich in voor het behoud van de natuur. De bescherming van het natuurgebied De Hoge Venen in de Belgische Ardennen, een gebied dat Wim na aan het hart ligt, beïnvloedt hij door het benaderen van plaatselijke natuurgroepen en Europarlementsleden. Hij belt ze thuis of zoekt ze op.

Voor veel mensen is Wim dé ombudsman voor de natuur. Hij springt in de bres als iemand hem belt en zijn zorg uitspreekt over mogelijke bedreigingen van de natuur. Hij houdt bestemmingsplannen nauwgezet in de gaten en wil altijd het naadje van de kous weten waardoor hij altijd een perfecte dossierkennis bezit.

Het geweten van terreinbeheerders

Wim doet veel in zijn eentje. Niet dat veel mensen het niet met hem eens zijn maar er zijn maar weinig mensen die zo hun nek durven uitsteken als Wim de Veen. Hij heeft maar één belang: het beschermen van de natuur. Met deze gedachte gaat hij naar bed en hij staat ermee op. De telefoon en de pen zijn zijn wapens.

Natuurmonumenten, Staatsbosbeheer en het Limburgs Landschap onder vinden dit zeer regelmatig. Hij is de stuwende kracht achter de veranderingen die zij moeten doorvoeren in het beheer van hun gebieden. Hij is ook het geweten van deze organisaties want Wim wijkt niet voor allerlei argumenten waarachter de beheerders zich verschuilen om niet dat te doen wat ze wel zouden moeten doen. Hij is van mening dat deze organisaties veel meer kunnen realiseren in het veilig stellen en beheer van hun gebieden. Hij verwacht nóg meer inspanningen voor het verwerven van gronden en voor het verbeteren van het beheer dat daarin gevoerd dient te worden. De terreinbeheerders hebben de verantwoordelijkheid om het ecologisch beheer zo in te richten dat planten, vogels en andere dieren weer een leefgebied krijgen waar ze goed in kunnen gedijen.

Akkerreservaten en graslanden

Al ruim vijf jaar motiveert Wim terreinbeheerders om akkerreservaten in hun gebieden te beheren. Veel vogelsoorten zijn afhankelijk van akkers. Vogelsoorten als kwartels, geelgorzen,

kneutjes en patrijzen zijn volgens hem verdwenen omdat ze geen voedsel meer vinden. De grootschalige landbouw en de monotone gewaskeuze van soorten als bieten en maïs moet door terreinbeheerders als Natuurmonumenten, Staatsbosbeheer en de Provinciale Landschappen worden gecompenseerd, meent Wim. Het akker- en graslandbeheer heeft Wim in detail uitgewerkt en in de vorm van een notitie naar alle natuurbeheerders gestuurd. Een netwerk van akkers of akkerranden in de ecologische hoofdstructuur, zijn eldorado's voor allerlei planten, insecten, vogels en zoogdieren. Volgens Wim is natuurlijke begrazing voor veel natuurbeheerorganisaties hét toverwoord geworden. Hij is niet tegen begrazing door Galloway's en Konikpaarden maar daarbij mag het niet blijven. Terreinbeheerders houden te weinig rekening met orchideeën, ganzen, smienten en andere water- en weidevogels, die zijn aangewezen op weilanden. In reservaatgebieden, die vanouds door duizenden ganzen werden bezocht, treedt nu bosopslag en vervilting op waardoor deze dieren wegblijven. Natuurlijk heeft Wim ook wel oor voor

de economische argumenten maar volgens hem is het niet altijd het geld waardoor zaken niet worden gerealiseerd. Hij zal geen gelegenheid onbenut laten om iedereen die het aan gaat te wijzen op de verantwoordelijkheid om akkers en weilanden in stand te houden en correct te beheren.

Geen verhuur van jacht in natuurreservaten

Wat Wim drijft is zijn passie voor de schoonheid van de natuur, de teloorgang ervan en vooral het maatschappelijk belang om de groene ruimte voor mens, plant en dier te behouden voor ons én voor onze kinderen. Niets meer en niet minder. Elk wezen is een godsgeschenk voor Wim waar je met eerbied mee moet omgaan. Dit laatste heeft hem aangezet tot zijn meest recente actie om de jacht in natuurreservaten en nationale parken niet langer te verhuren. Voor Wim is het jachtverbod in gebieden die zijn aangewezen door de Vogelrichtlijn, Ramsar-conventie en Natuurbeschermingswet niet voldoende. Hij is van oordeel dat ook in alle natuurreservaten en de Nationale Parken die in bezit zijn van Natuurmonumenten, van Staatsbosbeheer en

Natuurreservaat
Horsterplassen, veilig-
gesteld door acties
van Wim de Veen.

Foto's: Har Pluijmakers

van de Provinciale Landschappen de jacht niet meer verhuurd mag worden. Nog steeds laten deze terreinbeheerders in hun reservaten of delen daarvan plezierjacht toe. Als er onoverkomelijke en ernstige schade optreedt in de cultuurzone moet dit daar worden opgelost. Mocht dit niet mogelijk zijn dan is jacht alleen toegestaan als de noodzaak door onpartijdige deskundigen is getoetst en dan alleen onder toezicht van de terreinbeherende instantie waarbij de soort, de dag en plaats exact zijn aangegeven. Beperkte schade moet gewoon vergoed worden. Argumenten dat jagers (onbezoldigd) toezicht houden en dat gebieden mét jacht beter verwerfbaar zijn, werpt Wim ver van zich. Toezicht is een taak van de terreinbeheerders zelf en de opsporingsdiensten. Het verwerven van gebieden is een kwestie van geld en lange adem. Eventueel nog lopende jachtpachtcontracten mogen na afloop niet worden verlengd. Lopende jachtpachtovereenkomsten voor het leven moeten worden afgekocht. In zijn eentje roept hij in een brief alle natuur- en milieubeschermingsorganisaties in Nederland op om aan zijn initiatief adhesie te betuigen. Met deze handtekeningen zal Wim de terreinbeherende instanties als Natuurmonumenten, Staatsbosbeheer en de Provinciale Landschappen onder druk zetten. Hij wil dat er een eind komt aan het bejagen van reeën in natuurreservaten en aan het beschieten van verwilderende katten met hagel. Waarom moeten houtduiven, fazanten, konijnen en hazen in een natuurreservaat bejaagd worden als ze daar helemaal geen schade aanrichten?

Waarom wilde eenden bejagen waardoor er veel gewond raken en ook andere, beschermde soorten ruw worden verstoord?

Wim heeft voorbeelden genoeg van dit krankzinnige beleid. In het natuurreservaat de Doort in Echt, in eigendom van Staatsbosbeheer, worden houtduiven bejaagd. Het gevolg is dat de houtduiven daar niet meer durven te slapen en een plek zoeken in de bebouwde kom tussen het spoor en een industriegebied. Wel honderd houtduiven ontvluchten dagelijks de Doort.

Adhesiebetuigingen

Onlangs was Wim getuige van een drijfjacht in het Limbrichterbos, eigendom van Natuurmonumenten. Vanaf de weg volgde hij de jacht met zeven geweren en drie honden, terwijl er in het bos drie schoten vielen. Direct hierna vloog in paniek een houtsnip over hem heen en landde in een verder weg gelegen bosje. Waar hebben deze mensen nu op geschoten?' vraagt Wim zich vertwijfeld af?

Hij is ook ongerust dat jagers de zeldzame wilde kat aanzien voor een verwilderde huiskat.

In het Zuidlimburgse heuvelland en het aangrenzende Duitse gebied worden regelmatig wilde katten gezien. Hij moet er niet aan denken dat jagers hun geweer op deze dieren richten. Het zijn toch juist de terreinbeherende instanties die dit als eersten moeten voorkomen?

De adhesiebetuigingen stromen gelukkig langzaam binnen. Wim betreurt het zeer dat juist een organisatie als Vogelbescherming geen adhesie betuigt aan zijn nieuwe initiatief. De directeur van Vogelbescherming heeft hem per brief gemeld dat hij zich zal conformeren aan de nieuwe Flora- en faunawet. *'Dat betekent dat de plezierjacht nog slechts geopend is op vijf soorten en dan nog maar in een deel van het jaar, tussen 15 augustus en 1 februari'*. Dat houtduif

en konijn het hele jaar bejaagd mogen worden, wordt aldus Wim gemakshalve vergeten.

Met dit antwoord neemt hij geen genoeg en momenteel mobiliseert Wim de ledenraad om zo Vogelbescherming te dwingen zich achter zijn standpunt te scharen. Nog voor het zover is denkt Wim al verder en relativeert dat Nederland de minst schadelijke Jachtwet heeft in Europa. Alle Europese lidstaten zouden dit voorbeeld van wetgeving moeten volgen. In Frankrijk bijvoorbeeld worden nog éénenveertig soorten bejaagd. Jaarlijks zo'n 1.3 miljoen houtsnippen en dat moet stoppen!

Vissen in natuurreservaten

Het respect voor Wim de Veen en wat hij allemaal voor de natuur doet, wordt soms op subtiele wijze geuit. Bij de entree van het natuurreservaat de Doort staat een bank die bij mooi weer vaak door mensen wordt gebruikt om van de natuur te genieten. Op de bank staat een naamplaatje met het opschrift *'Wim de Veen bank'*. Wim is wel trots op dit gebaar maar blijft bescheiden. *'Er moet nog heel veel gebeuren'*. Op de vensterbank van zijn kantoortje ligt een notitie waarvan de inkt nog nat is. Hier staat alles in wat Natuurmonumenten, Staatsbosbeheer en de Provinciale Landschappen moeten doen om het vissen in hun reservaten aan banden te leggen. In deze reservaten wordt het gehele jaar gevist op de meest kwetsbare plekken met alle nadelige gevolgen voor flora en fauna. Wim de Veen, een kundig, innemend, markant en aimabel man! Hij verdient méér dan een bank. Wim verdient een standbeeld.

Bescher gegara

PAULINE DE JONG & RITA STOCKMANN

De Flora- en faunawet die volgens de planning dan eindelijk op 1 april 2002 in werking zal gaan treden is van oorsprong een beschermingswet. Het gaat echter om een raamwet die in verschillende Algemene Maatregelen van Bestuur nader moet worden uitgewerkt. Inmiddels blijkt dat in deze nadere uitwerking het beschermingsprincipe ernstig is aangetast. Zo zijn er tal van uitzonderingen mogelijk om beschermde dieren te doden. Alles overziend is onze conclusie dat het ministerie van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij haar uiterste best heeft gedaan om deze wet zo te maken dat alle mogelijkheden die de Jachtwet bood om dieren te bejagen en te doden ook nu mogelijk zijn. Op geen enkele manier zijn de criteria om inbreuk te maken op de bescherming aangescherpt of zijn middelen die veel dierenleed veroorzaken uitgesloten. Sterker nog, de mogelijkheden om dieren te doden zijn zelfs verruimd.

Uitgangspunt van de wet

Uitgangspunt van de Flora- en faunawet is de bescherming van alle in het wild levende dieren. Daarbij wordt van dieren ook de intrinsieke waarde erkend. Als beschermde inheemse dieren zijn de volgende soorten aangewezen.

- alle van nature op het Europese grondgebied voorkomende soorten vogels;
- alle van nature in Nederland voorkomende amfibieën en reptielen;
- alle van nature in Nederland voorkomende zoogdieren met uitzondering van bruine rat, zwarte rat en huismuis;
- alle vissen, schaal- en schelpdieren voor zover ze niet vallen onder de Visserijwet.

Voor alle overige diersoorten geldt dat ze alleen beschermd zijn indien zij bij Algemene Maatregel van Bestuur (AMvB) zijn aangewezen. Inmiddels is deze AMvB opgesteld en hieruit blijkt dat er geen extra zoogdieren of vogels zijn aangewezen maar alleen een aantal vlinder- en mierensoorten en voorts de wijngaardslak, rivierkreeft en het vliegend hert.

De bescherming van alle hiervoor genoemde diersoorten houdt in dat het verboden is deze dieren te doden, verwonden, vangen, bemachtigen en opzettelijk verontrusten. Bovendien is het verboden hun nesten, holen of

ming ndeerd niet

andere voortplantings- of vaste rust- of verblijfplaatsen te beschadigen, vernielen, uithalen, wegnemen of verstoren.

Wettelijke uitzonderingen op bescherming

De wet zou de wet niet zijn als op deze bescherming ook niet allerlei uitzonderingen kunnen worden gemaakt.

Allereerst zijn er een aantal diersoorten aanwezig als 'wild', hetgeen betekent dat deze dieren voor het plezier mogen worden bejaagd. Het betreft de soorten konijn, haas, fazant, wilde eend, houtduif en patrijs. Voor deze laatste soort geldt dat de jacht hierop niet zal worden geopend zolang deze soort op de Rode Lijst staat.

Daarnaast worden er uitzonderingen gemaakt voor algemeen voorkomende diersoorten die veelvuldig schade veroorzaken aan (landbouw)gewassen. De soorten die hierbij worden aangewezen mogen door grondgebruikers worden verstoord of zelfs worden gedood. Er is daarbij een onderscheid gemaakt tussen een lijst met soorten die in het hele land schade veroorzaken en die door het ministerie worden aangewezen en soorten die in delen van het land schade veroorzaken en die door de verschillende provincies worden aangewezen. In een AMvB zijn door het ministerie mol, konijn en houtduif aanwezig. Dat betekent dat deze diersoorten door iedere particulier op door hem gebruikte gronden mogen worden

weggejaagd maar ook worden gedood mits er geen andere bevredigende oplossing bestaat. Door het ministerie zijn voorts een groot aantal diersoorten aangewezen die in delen van het land veelvuldig schade veroorzaken. En het is vervolgens aan de provincies om te bepalen welke van deze dieren op de provinciale lijst komen te staan. Wel is in de toelichting op deze AMvB bepaald dat voor de soorten die door de provincies worden aangewezen geldt dat deze dieren alleen door grondgebruikers opzettelijk mogen worden verontrust en dat hierbij in principe geen toestemming zal worden verleend om deze dieren ook te doden. Wij hebben inmiddels begrepen dat een aantal provincies van plan zijn om van deze intentie af te wijken en om met name voor spreuwen ook toestemming te verlenen om deze dieren te doden. Tenslotte kunnen ontheffingen worden verleend om diersoorten te bestrijden wanneer dit met het oog op één van de volgende belangen noodzakelijk is:

- in het belang van de volksgezondheid en openbare veiligheid;
- in het belang van de veiligheid van het luchtverkeer;
- ter voorkoming van belangrijke schade aan zaken als gewassen, vee of bedrijfsmatige visserij;
- ter voorkoming van schade aan flora en fauna.

Deze belangen waren ook al opgenomen in de Jachtwet. Daarbij was tevens voorwaarde dat er geen andere

bevredigende oplossing voorhanden is en ook deze voorwaarde is zo overgenomen in de Flora- en faunawet. Het grootste verschil met de Jachtwet is dat het ministerie van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij de zeggenschap omtrent de uitvoering van het beleid vrijwel in zijn geheel heeft overgedragen aan de provincies. Het zijn dus nu de provincies die in de toekomst verantwoordelijk zijn voor de verlening van de ontheffingen.

Bezwaar- en beroepschriften

Vanaf januari 1999 hebben wij de vergunningverlening op basis van de Jachtwet zeer intensief gevolgd en hebben wij in ruim drie jaar tijd (tot 1 maart 2002) meer dan vijfhonderdvijfentwintig bezwaarschriften tegen jachtvergunningen ingediend. Daarbij is ons gebleken dat, hoewel de voorwaarden waaronder vergunningen kunnen worden verleend duidelijk in de wet zijn vermeld, deze nauwelijks worden nageleefd. Door het voeren van de bezwaar- en beroepsprocedures en onder druk van de jurisprudentie die hierdoor is ontstaan moest het ministerie van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij haar beleid aanscherpen. Dat betekende overigens alleen maar dat de voorwaarden inmiddels strikter worden gehanteerd. Alle vergunningen die in het verleden op grote schaal werden verleend worden nu niet meer afgegeven (*zie kader: Bezwaarschriften*).

Toegevoegde uitzonderingen

Gezien het voorgaande zou het logisch zijn om te veronderstellen dat het ministerie van deze juridische zaken zou hebben geleerd en er voor zou hebben gezorgd dat de voorwaarden en criteria in de nieuwe wet scherper zouden worden omschreven om onterechte vergunningverlening in de toekomst te voorkomen. Helaas is het omgekeerde het geval. In de Flora- en faunawet zijn de voorwaarden op exact dezelfde manier opgenomen als in de Jachtwet het geval was. Op geen enkele manier zijn de enigszins vage of niet concrete termen vervangen door een scherper omschreven definitie. Maar nog erger is dat er nieuwe uitzonderingen zijn toegevoegd om zo

verlening van die vergunningen die in feite onwettig waren geworden wel weer mogelijk te maken. Zo zijn een aantal nooit eerder beschreven uitzonderingen opgenomen op basis waarvan ontheffingen kunnen worden verleend die in feite strijdig zijn met de uitgangspunten en de intenties van de wet. De andere belangen op grond waarvan eveneens ontheffing kan worden verleend zijn:

- de voorkoming en bestrijding van schade of belangrijke overlast veroorzaakt door steenmarters aan gebouwen of zich daarin of daarbinnen bevindende roerende zaken;
- de voorkoming en bestrijding van schade veroorzaakt door vossen aan niet bedrijfsmatig gehouden vee;
- de voorkoming en bestrijding van

- onnodig lijden van zieke of gebrekkige edelherten, reeën, damherten of wilde zwijnen;
- de voorkoming en bestrijding van schade veroorzaakt door konijnen of vossen op sportvelden of industrieterreinen;
- de voorkoming en bestrijding van schade veroorzaakt door zoogdieren op begraafplaatsen.

Het lijkt erop dat ambtenaren met jachtakte bij de nadere uitwerking van de wet hebben getracht om alle handelingen, die op basis van de Jachtwet altijd hebben plaatsgevonden, maar onder de Flora- en faunawet definitief onmogelijk zouden worden gemaakt, in de toekomst toch kunnen worden uitgevoerd.

Wij zullen hierna enkele voorbeelden geven van verruiming en oprekking van de uitgangspunten van de Flora- en faunawet.

Sportvelden en begraafplaatsen

Zoals hiervoor al is vermeld zijn in de Flora- en faunawet de te beschermen belangen op grond waarvan ontheffing kan worden verleend limitatief opgesomd. Het gaat daarbij om zaken als belangrijke landbouwschade en openbare veiligheid. Het zijn dezelfde belangen die waren genoemd in de Jachtwet. Consequentie daarvan is dat schade aan sportvelden, gebouwen en op begraafplaatsen niet voor vergunningverlening in aanmerking kwam. Ondanks dit feit werden in het verleden in die gevallen wel op grote schaal vergunningen verleend. Dankzij onze bezwarenprocedures moest het ministerie echter uiteindelijk erkennen dat op deze gronden vergunningverlening onwettig was met als gevolg dat in 1999 alle lopende vergunningen voor sportvelden en begraafplaatsen werden ingetrokken en er geen nieuwe vergunningen werden verleend. Dit heeft inmiddels in het geval van sportvelden tot beroepsprocedures bij verschillende rechtbanken geleid. Volgens de jagende sportveldbeheerders van gemeenten of zelfstandige voetbalclubs zou de aanwezigheid van met name konijnen op sportvelden een bedreiging van de volksgezondheid betekenen. Door de graafactiviteiten van de konijnen zouden sporters namelijk, volgens hun verklaringen, kans lopen zich te blesseren. Geen

Bezwaarschriften

In de afgelopen drie jaar hebben wij tegen ongeveer 500 vergunningen, verleend in het kader van de Jachtwet, bezwaar ingediend. Inmiddels is op 444 van deze bezwaarschriften beslist. In totaal zijn 42 van deze vergunningen ingetrokken, veelal onder druk van een verzoek om een schorsing bij de rechtbank, en zijn 269 bezwaarschriften gegrond verklaard. Dat betekent dat er in deze periode in ieder geval 311 vergunningen ten onrechte zijn verleend. Dat is 70% van alle door ons aangevochten vergunningen. Wij merken echter op dat van al deze in feite onwettig verleende vergunningen gemiddeld nog ruim zeven maanden lang gebruik is gemaakt. Veel beslissingen op bezwaar worden namelijk pas genomen nadat de betreffende vergunning al is verlopen. Volgens het ministerie van LNV is het beleid gedurende deze drie jaar onder druk van onze bezwaarschriften aanzienlijk aangescherpt. Dat zou moeten blijken uit het feit dat nu veel meer vergunningaanvragen niet worden gehonoreerd dan enkele jaren geleden. Toch is het percentage van de vergunningen die, nadat ze door ons worden aangevochten, uiteindelijk wordt ingetrokken niet veranderd. Dat betekent op zijn minst dat er nog veel te veel vergunningen worden verleend zonder dat aan de voorwaarden vermeld in de wet is voldaan. Van de bezwaarschriften die ongegrond werden verklaard hadden de meeste betrekking op vergunningen verleend voor het doden van konijnen in de nacht met gebruik van kunstlicht (sterke schijnwerpers). Deze vergunningen werden allemaal verleend vanwege de 'openbare veiligheid', waarbij het zou gaan om vliegvelden, primaire waterkeringen en industrieterreinen! (zie tekst) In al deze gevallen was niet aangetoond dat er daadwerkelijk sprake was van een gevaar. Maar anders dan voor vergunningen verleend vanwege landbouwschade, waarbij wel bewijsmateriaal wordt vereist, neemt het ministerie van LNV in dit geval steeds genoegen met de verwijzing naar 'openbare veiligheid'. Ook onze bezwaren tegen vergunningen voor het doden van reeën vanwege verkeersveiligheid werden allemaal ongegrond verklaard! (zie tekst).

Al deze vergunningen zijn nog verleend door het ministerie van LNV. Op grond van de Flora- en faunawet zullen ontheffingen door de provincies worden verstrekt. Gelet op de belangstelling voor de jacht en het gebrek aan biologische kennis van sommige provinciale ambtenaren die zich met het faunabeleid bezighouden verwachten wij dat de chaos die nu al is opgetreden bij de vergunningverlening onder de Jachtwet straks alleen maar vele malen groter wordt. Dit mede gezien het ontbreken van goede handhaving en controle (zie kader: *Controle en handhaving/Opsporingsambtenaren*).

Steenmarters waren onder de Jachtwet beschermd. De Flora- en faunawet zet de deur wijd open voor ontheffingen op basis van overlast (foto: Alterra).

enkele sportclub is vervolgens met bewijsmateriaal gekomen waaruit blijkt dat konijnen inderdaad gaten en kuilen in sportvelden veroorzaken laat staan dat ze hebben aangetoond dat als direct gevolg daarvan sporters geblesseerd zijn geraakt. Dat dit bewijs ontbreekt is ook logisch aangezien het op grond van het gedrag en de terreinkeuze van konijnen bijzonder onaannemelijk is dat dergelijke schade aan sportvelden inderdaad door konijnen zou worden aangericht. Een aantal rechtbanken (Maastricht, Zutphen, Almelo) deelden dan ook de mening van het ministerie dat de schade niet was aangetoond. Bovendien meenden de betreffende rechters dat zelfs wanneer konijnen eventueel wel kuilen in sportvelden zouden veroorzaken dit niet kan worden beschouwd als een gevaar voor de volksgezondheid. Toch meenden een rechter in Den Haag en later één in Leeuwarden, zelfs bij het volledig ontbreken van enig bewijs, wel dat hierbij de volksgezondheid in het geding zou zijn.

Aangezien hierover het laatste woord nog niet is gesproken en om het zekere voor het onzekere te nemen heeft de jachtlobby vervolgens grote druk uitgeoefend op het ministerie om dit 'probleem' voor eens en voor altijd op te lossen. Dat heeft geresulteerd in de hiervoor aangehaalde tekst in de AMvB waarbij, ongeacht de uitslag van de discussie rond het wel of niet bedreigd zijn van de volksgezondheid, konijnen

altijd op sportvelden kunnen worden bestreden zelfs zonder dat er van enige schade sprake hoeft te zijn. Anders dan voor de sportvelden is er omtrent begraafplaatsen, industrie-terreinen en gebouwen geen juridische discussie gevoerd om op deze manier te bepalen wanneer wel en wanneer niet sprake is van zodanige schade dat ingrijpen gerechtvaardigd zou kunnen zijn. Maar aangezien men toch bezig was ruime uitzonderingsmogelijkheden te creëren zijn in deze AMvB ook maar meteen begraafplaatsen, industrie-terreinen en gebouwen genoemd waar, zonder nadere bewijslast inzake de ernst van de schade, zoogdieren in het algemeen of met name genoemde diersoorten zoals vossen en steenmarters kunnen worden bestreden. Op deze manier is het beschermingsprincipe op een ernstige manier geweld aan gedaan.

Vossen en huisdieren

Op grond van de uitgangspunten van de Flora- en faunawet dient de bescherming van vossen te worden gegarandeerd. Vossen veroorzaken namelijk geen belangrijke schade aan de landbouw of aan enig ander in de wet genoemd belang. Er wordt echter al vele jaren een enorme hetze gevoerd tegen de vos, waarbij deze anti-vossen campagne de laatste tijd tot een ware climax is gekomen. Elke week verschijnen er wel huilverhalen van boeren waarvan de kippen zouden zijn opgegeten, van jagers die melden dat

alle konijnen, hazen en fazanten worden uitgeroeid en van zogenaamde Weidevogelbeschermers die de noodklok luiden voor de bijna verdwenen grutto's en Kieviten.

Als gevolg van deze grote druk die rechtstreeks wordt gevoerd vanuit jagerskring heeft het ministerie van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij besloten in de AMvB's een artikel op te nemen om een extra belang aan de lijst van te beschermen belangen toe te voegen. Op grond van deze uitzondering mogen vossen worden bestreden vanwege 'schade' aan niet bedrijfsmatig gehouden vee ofwel huis- of hobbydieren. Op deze manier is het hek natuurlijk helemaal van de dam. Op grond van een melding van een vossenhatende eigenaar van enkele kippen of konijnen die een vos in zijn tuin heeft signaleerd zou dan dus al een ontheffing kunnen worden verleend om deze in principe beschermde diersoort te doden. Op deze manier wordt de eigenaar ontheven van zijn verantwoordelijkheid om te zorgen voor goede huisvesting voor zijn eigen dieren. Een eigenaar met hart voor zijn dieren zal er toch voor moeten zorgen dat deze dieren worden ondergebracht in een deugdelijk hok of binnen een stevige omheining. Afgezien van vossen kunnen ook andere diersoorten een gevaar vormen voor kippen, eenden, konijnen en andere kleine huisdieren.

Provincies en politiek moeten zich niet gek laten maken door opgeklopte jagersverhalen over schade door vossen (foto: Geurt Besselink).

Voor reeën blijft alles bij het oude. Jaarlijks mogen er 16.500 reeën worden geschoten (foto: Geurt Besselink).

Jacht op reeën

Een zelfde soort verhaal geldt voor reeën. Ook deze dieren behoren volledige bescherming te genieten. De landbouwschade die ze soms aanrichten kan goed met alternatieve middelen worden voorkomen, zodat op deze grond geen ontheffingen zouden kunnen worden verleend. Ook de andere in de wet genoemde belangen kunnen in het geval van reeën geen argument zijn om deze dieren te doden. Toch worden er op grond van de Jachtwet al vele jaren door het ministerie van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij vergunningen voor het bejagen van reeën verleend. In deze vergunningen wordt altijd vermeld hoeveel exemplaren er gedood mogen worden en daaruit blijkt dat er over een periode van drie jaar in Nederland vergunning is verleend voor het afschot van 50.000 reeën. Wij merken hierbij op dat de door jagers gemaakte schatting van het totale aantal reeën in Nederland ook ongeveer 50.000 dieren is, zodat elke drie jaar afschotvergunningen worden verleend die gelijk zijn aan het totaal van de hele populatie! De gronden waarop deze vergunningen worden verleend zijn

altijd openbare veiligheid waaronder verkeersveiligheid wordt verstaan en het belang van de fauna, waarbij de term 'populatiebeheer' wordt genoemd. De werkelijke reden voor het afschot van reeën is natuurlijk gelegen in het feit dat jagers het geweldig opwindend vinden om een ree te schieten. Dat blijkt ook uit het feit dat er door reeën-jagers ruzie wordt gemaakt over de vraag wie de 'geweidragers' ofwel de bokken mogen schieten. De hiervoor genoemde argumenten worden er alleen maar bijgesleept om vergunningverlening mogelijk te maken. Beide argumenten zijn echter onzinnig. Wij zullen hierna onze visie in deze toelichten.

Verkeer en populatie

De aanwezigheid van reeën wordt gezien als een gevaar voor de verkeersveiligheid, aangezien de dieren onvoorzichtig kunnen oversteken. Het doden van enkele reeën zal uiteraard niet kunnen voorkomen dat er toch reeën op wegen worden aangereden. Er zijn echter wel allerlei alternatieve maatregelen om dit risico te verminderen, zoals handhaving van de maximum snelheid, aanleggen van drempels,

Er staan 367 kraaien-
vangkooien in
Nederland, waarvan
bijna de helft in
Gelderland. Onder de
Flora- en faunawet
blijft dit a-selectieve
en barbaarse
vangmiddel gewoon
gehandhaafd (foto:
Jacques van der Neut).

rasters, wildspiegels enzovoort.

Ook het argument van het zogenaamde
populatiebeheer is strijdig met de wet.

Er wordt namelijk gesteld dat reeën
geen natuurlijke vijanden hebben en
daarom 'beheerd' moeten worden om te
voorkomen dat ze ziek worden. Het is
allereerst op zijn minst merkwaardig
dat de gezondheid van de dieren als
argument wordt genoemd. Ziekte en
sterfte horen bij de natuur en treden bij
alle diersoorten op. Er is geen zinnig
argument te bedenken waarom het
optreden van ziektes bij reeën niet zou
kunnen worden getolereerd en bij alle
overige in het wild levende diersoorten,
volkomen terecht, wel. Bovendien zal
het doden van het ene exemplaar niet
kunnen voorkomen dat het andere
exemplaar ziek wordt.

Als gevolg van de jacht die dertig van de
tweeënvijftig weken per jaar geoorloofd
is worden deze dieren ernstig veront-
rust. Bovendien vindt de reeënjacht
tijdens de zomermaanden gedurende de
gehele dag plaats vanaf een half uur
voor zonsopkomst (vanaf ongeveer
4.30 uur) tot een uur na zonsondergang
(tot ongeveer 23.00 uur). Door deze
jachtactiviteiten blijven de dieren uiter-
mate schuw en staan ze voortdurend
bloot aan stress. Door de onnatuurlijke
selectie die optreedt als gevolg van de

jacht zal de gezondheid en het welzijn
van de reeën dan ook niet worden
gediend maar eerder worden geschaad.

Tellingen

Ook de manier waarop wordt bepaald
hoeveel reeën moeten worden geschoten
is dubieus en strijdig met een weten-
schappelijk verantwoord natuurbeleid.
De praktijk is namelijk dat door
de jagers zelf tellingen worden verricht
waarna deze aantallen worden
vermenigvuldigd met drie, aangezien de
jagers er vanuit gaan dat ze ongeveer
eenderde van de populatie hebben
geteld. En vervolgens wordt aan de
hand van dit discutabele cijfer wederom
door de jagers zelfbepaald hoeveel
reeën daarvan gedood kunnen worden.
Wanneer straks de provincies verant-
woordelijk worden voor de verlening
van ontheffingen voor het doden van
dieren is de verwachting dat zij, net
zoals het ministerie, deze ontheffingen
klakkeloos zullen gaan verlenen. In
feite wordt dus, ondanks het door de
wet geëiste bewijs van de noodzaak van
ingrijpen en van gebrek aan
alternatieven, op geen enkele manier
gecontroleerd of de opgaven van de
belanghebbenden kloppen en wordt
de bescherming van deze dieren voort-
durend onnodig geschaad.

Dodelijke middelen

In de AMvB's wordt een groot aantal
middelen voor de bestrijding van dieren
genoemd die weliswaar ook onder de
Jachtwet regelmatig werden toegepast,
maar die in strijd zijn met
de bescherming en het welzijn van de
betrokken dieren. Voorbeelden zijn het
gebruik van felle schijnwerpers vaak
gemonteerd op auto's, vangkooien en
kastvallen, levende lokdieren en klem-
men. Al deze middelen veroorzaken
ernstig leed. Wanneer zoals in de
Flora- en faunawet is gekozen voor het
uitgangspunt van bescherming en
erkenning van intrinsieke waarde, dan
mag, zelfs wanneer er sprake is van
bijvoorbeeld ernstige economische
schade dit beschermingsprincipe niet
worden verlaten. Ook bij de keuze voor
de manier van ingrijpen dient het
belang van dieren centraal te staan en
dient het gebruik van onnodig leed-
veroorzakende middelen onder alle
omstandigheden achterwege te worden
gelaten.

Uitvoering door provincies

De verantwoordelijkheid voor de
verlening van ontheffingen ligt straks
geheel in handen van de provincies. Wij
maken ons daarom extra zorgen over de

Faunabeheereenheden

Faunabeheereenheden (FBE's) zijn samenwerkingsverbanden van organisaties van jachthouders (bij wet aangewezen). In deze FBE's zullen de volgende organisaties vertegenwoordigd zijn: LTO Nederland/KNJV als vertegenwoordiger van de landbouw/jacht, Staatsbosbeheer, Natuurmonumenten en de Provinciale Landschappen als vertegenwoordigers van de terreinbeheerders en de Federatie Particulier Grondbezit.

Taakverdeling

Onder de Jachtwet is het begrip Wildbeheereenheid (WBE) ingevoerd. Dit zijn samenwerkingsverbanden van 'plaatselijke' particuliere jachthouders. Dergelijke eenheden hebben meestal betrekking op een gebied van ongeveer vijfduizend hectare. Het bestuur van deze WBE's vroeg ten behoeve van de aangesloten jachthouders vergunningen aan. Deze WBE's blijven gewoon bestaan. Maar ze kunnen geen ontheffingen aanvragen. Daarvoor zijn de Faunabeheereenheden in het leven geroepen.

Het gaat daarbij dus om een extra 'bestuurslaag' die over een veel groter gebied gaat en die een faunabeheerplan moet opstellen. Over het algemeen is voor de afgifte van ontheffingen namelijk een door de provincie goedgekeurd faunabeheerplan verplicht.

Aangezien deze FBE's volgens de wens van de jagers (conform de verdeling van de gewesten van de KNJV) over het grondgebied van de hele provincie zullen gaan betekenen dat dat in een dergelijke plan slechts gemeenschappen zullen worden beschreven en er geen gedetailleerde omschrijving hoeft te worden verwacht van een plaatselijke situatie. Dit terwijl de politiek juist maatwerk als uitgangspunt had. Op basis van dergelijke algemene plannen zullen dus straks allerlei ontheffingen worden verleend voor het maken van inbreuk op de bescherming van dieren in de gehele provincie. Onder het regime van de Jachtwet was het ministerie van LNV verantwoordelijk voor de vergunningverlening in het hele land. Deze vergunningen werden verleend aan personen of aan een groep samenwerkende jachthouders voor een relatief beperkt gebied voor nader aangeduide percelen en voor een relatief korte periode.

Onder de Flora- en faunawet ligt de verantwoordelijkheid voor de ontheffingverlening niet meer centraal bij het ministerie maar bij de twaalf provincies. De provincies verlenen vervolgens een algemene ontheffing aan een provinciaal werkende FBE. Het is aan deze FBE om te bepalen welke particulier georganiseerde WBE met deze ontheffing aan de slag kan gaan.

En het zijn tenslotte de WBE's die de 'gebruikersvergunningen' verdelen onder de bij hen aangesloten jachthouders. Op deze manier verdwijnt dus geheel uit zicht hoe exact gebruik wordt gemaakt van ontheffingen ofwel het is voor niemand meer na te gaan wie precies met welk middel waar en wanneer mag jagen. Ook de terugrapportage omtrent op welke manier van de ontheffingen gebruik is gemaakt loopt weer over zoveel verschillende schijven hetgeen een weinig betrouwbaar en te laat resultaat zal opleveren.

Verantwoordelijkheid

De partijen die vertegenwoordigd zijn in deze FBE's zullen gezamenlijk een faunabeheerplan moeten gaan opstellen. Er bestaan echter grote belangentegenstellingen tussen deze verschillende organisaties. Zo zullen bijvoorbeeld Natuurmonumenten en Staatsbosbeheer, die nu in hun eigen terreinen in principe geen jacht op reeën en ganzen toestaan, deze beide diersoorten liever niet in dit plan opnemen. Andere partijen zijn juist wel geïnteresseerd in de reeën- of ganzenjacht. Natuurmonumenten en Staatsbosbeheer moeten echter wel meewerken aan het tot stand komen van het faunabeheerplan, aangezien zij anders ook in het geval van beheer van andere diersoorten niet kunnen optreden. Zij zullen dus vervolgens mede verantwoordelijk zijn voor het hele plan en op deze manier de jacht op bijvoorbeeld reeën en ganzen mede 'goedkeuren'. En ook voor het gebruik van allerlei andere voor de natuur negatieve middelen en handelingen zoals kraaienvangkooien, lokdieren, klemmen, kunstlicht zullen Natuurmonumenten en Staatsbosbeheer op deze manier mede verantwoordelijk zijn.

uitwerking van deze wet in de praktijk. De provincies zijn altijd al verantwoordelijk geweest voor de verlening van vergunningen op grond van de Vogelwet. Onze ervaringen met de afgifte van Vogelwet-vergunningen door de provincies beloven echter weinig goeds. Ook in de Vogelwet staat bescherming centraal en zijn ongeveer dezelfde voorwaarden verbonden aan de verlening van een vergunning voor het doden van vogels. De provincies blijken de voorwaarden over het algemeen zeer ruim op te vatten en weinig eisen te stellen aan de aanvragers. En van

controle door de provincies is al helemaal geen sprake. Wij verwachten niet dat hierin veel zal veranderen. Daarnaast kunnen onder de nieuwe wet ontheffingen niet meer aan personen of aan samenwerkende jagersclubs worden verleend die slechts zeggenschap hebben over een relatief klein gebied. Onder de nieuwe wet kunnen ontheffingen alleen nog worden verleend aan zogenaamde Faunabeheereenheden (zie kader: *Faunabeheereenheden*). En de planning is dat er per provincie slechts één of hooguit drie (Gelderland) van dergelijke eenheden worden opgericht

(in overeenstemming met de gewestelijke afdelingen van de Koninklijke Nederlandse Jagersvereniging). In plaats van het verlenen van ontheffingen als uitzondering voor specifieke gevallen zullen zoals nu al blijkt ontheffingen worden verleend die voor een groot gebied en gedurende lange tijd geldig zijn. In Overijssel en Noord-Brabant zijn bijvoorbeeld nu al vergunningen verleend voor het schieten van reeën tot en met 2006. Het gevolg is dat jagers door zullen gaan met er lustig op los te schieten onder de noemer van schadebestrijding. Controle

Ontheffingen voor
afschot blauwe
reigers zal De Fauna-
bescherming scherp
blijven volgen
(foto: Paul Lodewijkx).

Aalscholvers zijn niet
uit de gevarenzone.
Afschotmogelijkheden
blijven onder de Flora-
en faunawet bestaan
(Foto: Paul Lodewijkx).

Te vrezan valt dat er jaarlijks, net zoals onder de Vogelwet, 5000 knobbelzwanen zullen worden gescho- ten (foto: Rob Busser).

Hoewel beschermd worden er steeds meer ontheffingen verleend voor het schieten van roeken (foto: Rob Cuypers).

op deze 'schadebestrijding' wordt op deze manier onmogelijk gemaakt. Het komt er dan op neer dat de beslissing waar, hoe en wanneer wordt ingegrepen geheel aanjagers zelf wordt overgelaten.

Gebrek aan controle

Het ministerie van LNV heeft met deze nieuwe wet de deur wijd opengezet voor handhaving van het 'genot van de jacht'. De provincies knutselen beleid en uitvoering kwistig door elkaar en de jagers controleren nog steeds zichzelf of hoogstens elkaar (*zie kader: Controle en handhaving/Opsporingsambtenaren*). Wil

de Flora- en faunawet worden nageleefd dan zullen de provincies beleid, uitvoering en toezicht strikt gescheiden dienen te houden. Jagers zijn niet deskundig op het gebied van de fauna in ons land. Als direct belanghebbende zouden zij slechts betrokken mogen worden bij de uitvoering van het beleid. Beleid moet worden ontwikkeld en vastgesteld door een groep niet-jagende deskundigen en belanghebbenden op het gebied van de gehele fauna. Gezien de provinciale conceptnota's faunabeleid is het tegengestelde de realiteit.

Controle en handhaving

Met controle en handhaving staat of valt een goed beleid. En het is de overheidsinstantie die ontheffingen of vrijstellingen verleent, ofwel die toestemming geeft voor het maken van inbreuk op de bescherming, die verantwoordelijk is voor het organiseren van deze controle. Het is daarvoor noodzakelijk dat er onafhankelijke controles worden uitgevoerd op, voor de gebruiker van de ontheffing, onverwachte momenten. In een uitspraak inzake een vergunning voor het doden van een beschermde vogelsoort in het kader van de Jachtwet heeft de rechter aangegeven aan welke voorschriften een goede controle zou moeten voldoen. Zo zouden in ieder geval concreet en nauwkeurig regels moeten worden gesteld omtrent de frequentie van de controle, aard en aantal van de personen of organisaties die de controle uitoefenen, alsmede de eisen waaraan de verslaglegging van de controle dient te voldoen met betrekking tot de daarin op te nemen gegevens van tijd, plaats en handeling. Het zijn in dit geval dus de provincies zelf die voor deze controles ambtenaren zullen moeten aanstellen, waarbij de provincies tevens concreet moeten aangeven hoe vaak en op welke wijze de controles zullen plaatsvinden.

Handhaafbaarheid

Om gedegen controles te kunnen uitvoeren is het bovendien van essentieel belang dat in de ontheffingen voorwaarde worden opgenomen die handhaafbaar zijn. Het moet dus gaan om concrete voorwaarden die makkelijk en zorgvuldig kunnen worden gecontroleerd door een opsporingsambtenaar zonder dat deze zich eerst bij de gebruiker van de ontheffing moet melden of moet afgaan op door de gebruiker zelf aangeleverde gegevens. Om te kunnen controleren is het dan ook belangrijk dat er zo min mogelijk uitzonderingen worden toegestaan en dat de ingrepen die wel worden toegestaan zo scherp mogelijk worden omschreven.

Het heeft bijvoorbeeld weinig zin om een voorwaarde op te nemen omtrent het aantal dieren dat er per jaar maximaal mag worden gedood. Om het aantal geschoten dieren te controleren zou een opsporingsambtenaar elke dag van zonsopgang tot zonsondergang aanwezig moeten zijn om het aantal geschoten dieren bij te houden. Het verlenen van een dergelijke niet-handhaafbare vergunning, op basis waarvan ernstige inbreuk mag worden gemaakt op de volledige bescherming van de betreffende diersoort, dient dan ook als strijdig met de Flora- en faunawet te worden beschouwd. Wanneer een provincie van mening is dat er slechts een beperkt aantal van de betreffende beschermde diersoort mag worden geschoten en het blijkt vervolgens onmogelijk te zijn om dit te controleren dan zou deze provincie hieruit de conclusie trekken dat een dergelijke ontheffing dus niet kan worden verleend. Wij wijzen er bovendien op dat controle op het juiste gebruik van vangmiddelen als klemmen, kastvallen en kraaienvangkooien door de aard van deze middelen vrijwel onmogelijk is. Kastvallen en klemmen zijn voor een buitenstaander niet te vinden, zodat een opsporingsambtenaar alleen kan controleren wanneer hij door de houder van de ontheffing op de aanwezigheid van het vangmiddel is gewezen. Daarmee vervalt derhalve de mogelijkheid tot een onverwachte controle door een onafhankelijke opsporingsambtenaar. Kraaienvangkooien zijn weliswaar groot, maar ook deze kooien staan over het algemeen verdekt opgesteld en zijn vrijwel nooit zichtbaar vanaf de openbare weg. Ook deze kooien moeten dus worden aangewezen. Bovendien tellen alleen de klemmen, vallen en vangkooien die in vangklare positie zijn opgesteld mee met de aantallen vermeld in de ontheffing. Wanneer dergelijke vangmiddelen dus overal op allerlei verschillende niet nader beschreven percelen mogen ingezet en het bovendien gaat om een groot aantal middelen is de controle onmogelijk. Dat betekent dat niet kan worden gecontroleerd of er teveel kooien zijn geplaatst en er uiteraard ook niet kan worden nagegaan of een klem, vangkooi of kastval daadwerkelijk elke dag wordt gecontroleerd. Dat zou alleen mogelijk zijn door er regelmatig een hele dag bij te posten, maar dit kan uiteraard niet van opsporingsambtenaren worden verwacht.

jachtopzichters
zijn door belangen-
verstremgeling
vaak het verkeerde
aanspreekpunt
als het om jacht-
overtredingen gaat
(foto: Rob Busser).

Opsporingsambtenaren

Er zijn ongeveer 22.000 BOA's (buitengewoon opsporingsambtenaren) in Nederland actief. Daarvan zijn er ongeveer 900 jachtopzichters / toezichthouders in dienst van natuurbeschermingsorganisaties, lagere overheden en particulieren die lid zijn van de Nederlandse Vereniging voor Natuurtoezicht (voorheen Nederlandse Vereniging Van Jachtopzichters). Drie organisaties pleiten voor meer toezicht in het buitengebied namelijk de Federatie van Particulier Grondbezit, de Nederlandse Vereniging voor Natuurtoezicht en de Koninklijke Nederlandse Jagers Vereniging. Deze organisaties zijn al jaren bezig het aantal jachtopzichters in dienst van particulieren en WBE's met ten minste 1000 man uit te breiden. Veel BOA's (parkwachters, faunabeheerders en natuurwachters zoals ze ook wel worden genoemd) werden getraind door het bedrijf 'Groentoezicht' van A. van Dijk die vijftien jaar lang als secretaris en later als directeur het wel en wee behartigde van de Nederlandse Vereniging van Jachtopzichters. Zelf droeg hij een steentje bij aan het faunabeheer door als gastjager deel te nemen aan drijfjachten op Het Loo!

De huidige voorzitter van de Nederlandse Vereniging voor Natuurtoezicht is mr. R.S. Croll, rechter te Arnhem. Daar zetelt ook mr. Dato Steenhuis, plv. voorzitter van het College van Procureurs-Generaal die toevallig met mr. Croll keuvelde over de steeds terugkerende problematiek rond de afgifte van een wapenvergunning aan BOA's. Het is bekend dat het ministerie van Justitie er geen voorstander van is toezichthouders, burgerwachten enzovoort uit te rusten met vuurwapens. Na een vergadering te hebben bijgewoond van Croll's jachtopzichters belooft hij echter nader overleg. Er is deze kleine groep BOA's kennelijk veel aan gelegen behalve hun jachtwapens, ook een pistool te mogen bezitten. Dat jachtopzichters niet alleen ter bestrijding van de stroperij en milieudelicten in dienst zijn leren de advertenties in de bladen 'De Jachtopzichter' en 'De Nederlandse Jager'. Enkele voorbeelden: *Jachtopzichter BOA gevraagd, ervaring met alle facetten van de jacht vereist* of *Holding met diverse jachtterreinen in Nederland vraagt jachtopzichter/BOA/directiechauffeur*.

Als men in aanmerking neemt dat grote organisaties als Natuurmonumenten en SBB haar personeel liever ziet als gastheer dan als bewapende toezichthouder, dan blijven alleen de BOA's over die veelal in dienst zijn van lagere overheden, particulieren en WBE's. Met name WBE's verzekeren zich graag van een of meer leden met een BOA-bevoegdheid. Temeer nu mr. Croll het initiatief heeft genomen een samenwerkingsverband aan te gaan met de Algemene Nederlandse Politievereniging. Het doel is 'opsporingsbevoegdheid en al datgene wat daarbij hoort' te verkrijgen. Het andere doel is toegang te verkrijgen tot het verbindingsnet van de politie en het Bedrijfsprocessen-systeem, zeg maar de politiecomputer.

Belangenverstremgeling

De leden van de WBE's zijn de uitvoerenden van het beleid van de provincies inzake de Flora- en faunawet. Hoe het toezicht op de naleving van bijvoorbeeld alle 'gebruikersvergunningen' zal worden geregeld is duister. Jagende politiemensen afsturen op overtredingen van de Jachtwet riekt altijd al naar belangenverstremgeling. Jagende BOA's de WBE's laten controleren evenzeer. Provincies, politie en justitie dienen te zorgen voor een onafhankelijk toezicht. Daarbij dienen beroepsgroepen, waarvan werk en hobby daadwerkelijk verstremgeld blijken te zijn of dreigen te worden, te worden geweerd.

WEI DEVOGELS EN VERSCHRALING

TEUS ANKER

De laatste jaren wordt er erg veel aandacht besteed aan de achteruitgang van de weidevogels. Vaak wordt dit in één adem genoemd met een vermeende toename van kraai en vos. Daarbij wordt voorbijgegaan aan het feit dat de weidevogels zeer sterk afhankelijk zijn van de manier waarop de boer zijn weiland beheert. Veranderingen in het weidebeheer, en met name in de manier waarop wordt bemest of juist niet wordt bemest, staan in dit artikel centraal. De auteur is van mening dat de ideeën over verschraling die in artikelen in onder andere het tijdschrift van het Zuid-Hollands Landschap over weidebeheer naar voren worden gebracht, de nekslag voor de weidevogel betekenen. Hij pleit voor een beheer waarbij een verhoging van de voedselrijkdom in het weiland voorop staat.

Nederland bestaat voor het overgrote deel uit cultuurlandschap, dat is gevormd in verschillende tijden en onder invloed van verschillende culturen. In de verschillende perioden wisselden verschillende landbouwgewassen elkaar af. Daarmee gepaard gingen de wijzingen in de manier van bemesting en de soort mest die werd gebruikt voor het verrijken van landbouwgronden. Zo ontstond het cultuurlandschap zoals we dat nu kennen. Met het veranderen van landbouwmethoden veranderde ook de invloed van het landgebruik op de flora en fauna. In de meeste gevallen ging het hierbij om onbedoelde neveneffecten, die, naarmate de tijd verstreek, steeds drastischer vormen aannamen. Zo heeft de vlas- en hennepsteelt, die grote betekenis had voor het boerenbestaan in de gouden eeuw, een belangrijke invloed gehad op de planten- en dierenwereld. Bij de veelal gemengde bedrijven werd de mest van het vee vrijwel geheel gebruikt om

de vlas- en hennepkokers productiever te maken. De weilanden dichtbij de boerderijen kregen nauwelijks mest en de wat verder afgelegen graspercelen al helemaal niet. Het toch al schrale grasland verschraalde als gevolg daarvan steeds meer. Uit de overlevering is bekend dat het schraalgrasland door het voedselarme karakter weinig insecten en wormen in de bodem herbergde. Dat betekende dat er voor weidevogels weinig voedsel was te vinden. De weidevogelstand was in die tijd dan ook laag.

Toen in het begin van de twintigste eeuw de vlasteelt grotendeels uit Nederland verdween, werd de mest van het vee weer gebruikt om de productiviteit van het weiland te verhogen. Vooral de grutto profiteerde daarvan. Maar ook andere weidevogels, zoals de tureluur en de Kievit namen sterk in aantal toe.

De bemesting van het weiland was uiteraard niet bedoeld om de vogelstand te verhogen maar ter vergroting van de hooi-opbrengst. Meelboeren en foeragehandel bestonden nog nauwelijks en vrijwel al het wintervoer voor het vee moest door de boeren zelf worden gekweekt. In veel streken, zoals de veengebieden van de Alblasser- en Krimpenerwaard, werd de stalmest verrijkt met bagger uit de sloten. Tot de jaren vijftig van de vorige eeuw was bagger een waardevol product voor de boer. Het 'verzamelen' ervan was erg arbeidsintensief en kostte menig zweetdruppel. Echter zowel arbeiders als zweetdruppels waren in die tijd minder schaars dan geld!

Voedselrijkdom

De verrijking van de landerijen, vooral van de hooilanden, had een gunstig effect op de plantengroei en op het dierenleven. Boven de hooilanden gonsde het van de insecten. In het hooiland nestelden de weidevogels. Het gezang van de leeuweriken was niet van de lucht en massaal zweefden de boeren- en huiszwaluwen over het hoge gras. Ooggetuigen uit die tijd vertellen, dat de natuurlijke nestbescherming, gecreëerd door de hoge vegetatie van kruiden en gras, in die tijd zo effectief was, dat roofvogels meestal vergeefs probeerden iets van de vogelrijkdom mee te pikken. Als een roofvogel of kraai boven het hooiland verscheen ontstond er een enorm kabaal en de massaal opstijgende vogels wisten de rover meestal te verjagen.

Weidevogels konden vrijwel ongestoord hun broedsel groot brengen, omdat de maaidatum tussen half juni en augustus lag. Het maaien van de armere graslanden werd voornamelijk gedaan met de zeis. Voor de wat rijkere, bemeste weilanden werd al vrij vroeg in de geschiedenis paarden tractie toegepast. Echter bij beide maaimethoden was de schade, die er aan dieren in de weide werd toegebracht, vrijwel nihil. Na de vijftiger jaren veranderde de bewerking van de landerijen sterk. Er werd niet meer gebaggerd en voor het bemesten van het (wei)land werd op grote schaal gebruik gemaakt van kunstmest. Het positieve effect van deze veranderingen voor de boeren was dat de grasopbrengst veel groter werd en dat er veel eerder kon worden gemaaid. Veel

boeren haalden het hooi al binnen op het moment dat het in de tijd van hun ouders nog moest beginnen te groeien.

Verarming en verrijking

De verandering in het weilandbeheer betekende tegelijkertijd dat, vooral als gevolg van het overvloedig kunstmestgebruik, veel soorten weidebloemen verdwenen. Door verwaaiing en uitspoeling werden in deze voedselverrijking ook de slootkanten en zelfs naburige natuurgebieden meegetrokken. Vooral plantensoorten van voedselarmere standplaatsen kregen het daardoor zwaar te verduren en in snel tempo verdwenen ze uit het (cultuur)landschap. Ook met de weidevogels ging het gestaag bergafwaarts. Door het vroege maaien werden veel broedsels vernield en bovendien ontbrak de beschermende kruidlaag op het moment dat de jongen geboren werden. Goedbedoelde (nest)beschermingsmaatregelen konden dit tij niet keren. Door het vroege maaien konden bovendien de meeste kruiden niet tot zaadvorming komen en langzaam maar zeker verdwenen veel soorten uit het weiland.

De hooibouwcultuur in deze vorm duurde tot ongeveer halverwege de jaren zeventig. Zij maakte plaats voor een nog eentoniger graslandbeheer, gericht op een hoge productiviteit. Op grote schaal werd hierbij gebruik gemaakt van kunstmest en van herbiciden om ongewenste kruiden dood te spuiten. Het cultuurlandschap bestaat sindsdien vrijwel uitsluitend uit grote, uniforme grasvlakten waarin nog slechts enkele grassoorten groeien en waarin kruiden nagenoeg ontbreken. Alhoewel het gebruik van onkruidbestrijdingsmiddelen sterk is gereduceerd, zijn de kruiden, door het intensieve en vroege maaien, niet teruggekeerd. Insecten zijn er ook nauwelijks nog te vinden.

Natuurorganisaties zagen deze flora- en faunaverarming op het platteland met lede ogen aan en men herinnerde zich nog de bloemrijke schraalgraslanden uit de negentiende eeuw en

Een weiland met veel beschutting, een overmaat aan voedsel en waar rust heerst in de tijd direct nadat de jongen geboren zijn, zal een veel rijkere weidevogelstand op leveren dan een weiland waarin één of zelfs al deze voorwaarden geweld aan worden gedaan.

Kievit
(foto: Pieter Eibers).

Grutto
(foto: Norman van Swelm).

Tureluur
(foto: Norman van Swelm).

besloot vooral in nieuw verworven cultuurgebieden een beleid van verschraling toe te passen. Langzaam maar zeker keren nu de kruidenrijke graslanden in deze gebieden terug. Van enig herstel van de weidevogelstand is echter geen sprake. De nieuwe, botanisch zeer interessante schraal- en blauwgraslanden vormen door hun voedselarme karakter helaas geen geschikt leef- en broedgebied voor weidevogels. En dus blijven de weidevogels het kind van de rekening: in cultuurgraslanden is voldoende voedsel voor deze dieren maar ontbreekt het aan bescherming voor nesten en kuikens terwijl in schraalgraslanden wel bescherming bestaat maar er onvoldoende voedsel beschikbaar is.

Een voorbeeld hiervan is het project 'De zwarte Ooievaar', waarbij enorme stukken uiterwaard aan de natuur werden teruggegeven. Door het achterwege blijven van bemesting 'verarmen de hooilanden in dit gebied en is er onvoldoende voedsel voor een behoorlijke weidevogelstand. Ook de ooievaar, die net als de weidevogels afhankelijk is van een grote insecten- en wormenpopulatie, en nota bene de naamgever is van het project, wordt door deze vorm van 'natuurbeheer' benadeeld! Grootgrondbezitters als Natuurmonumenten en Provinciale Landschappen falen als het gaat om het herstel van de weidevogelpopulaties door onvoldoende aandacht te besteden aan de bemesting van hooilanden.

Variatie

Als we weidevogels willen behouden zal er voor deze diergroep een apart graslandbeheer moeten komen. Verschraling alleen is hierbij geen optie. Ook het beschermen van nesten door weidevogelwachten zet naar mijn mening geen zoden aan de dijk. Schaalvergrotingen hebben de boeren gedwongen steeds grotere en zwaardere machines te gaan gebruiken, waardoor steeds minder rekening kan worden gehouden met de nesten van groundbroeders. Als we terug willen naar het gevarieerde, rijke hooiland met zijn vele weidevogels, zwaluwen en ooievaars, moeten we het beheer hier op aanpassen. De lessen uit het verleden hebben ons geleerd op welke manier we dat zouden kunnen doen. Het toepassen van een bemestings- en maaieregime zoals dat tot de jaren zeventig gebruikelijk was, lijkt daarvoor het beste alternatief. Kleinschalige percelen bij boeren lenen zich uitstekend voor experimenten met (dierlijke) mest. Mijn ervaring is dat boeren met enige subsidie best bereid zijn om te praten over een hooilandbeheer dat gunstig is voor de weidevogels. Ook grotere grondbezitters als Staatsbosbeheer, Natuurmonumenten en de Provinciale Landschappen zouden hierbij een rol kunnen spelen. Herstel van de weidevogel populaties vraagt om herstel van voedselrijke graslanden en mijns inziens dus voor het gebruik van stalmest. De stal- of stromest, zoals die tegenwoordig wel door de grotere landschapsbeherende instanties wordt toegepast, is onvoldoende voedselrijk. Ze bevat meer stro dan mest. In vroeger tijden bevatte de stalmest slechts tien tot vijftien procent stro. De rest was (dunne) dierlijke mest vergelijkbaar met drijfmest. Om het hooiland terug te krijgen dat geschikt is voor een rijke weidevogelpopulatie, zal er meer mest moeten worden toegediend. Dat daarnaast, in andere gebieden ook verschraling wordt toegepast met als doel het herstel van een bepaalde flora, is alleen maar roe te juichen. Het komt de gevarieerdheid van ons landschap alleen maar ten goede.

Grootgrondbezitters als Staatsbosbeheer zouden meer rekening moeten houden met de eisen die weidevogels aan hun leefgebieden stellen (foto: Rob Busser).

DE BUIT

VAN VOS(S)

Er is weer een hoop gebeurd in 'jagersland'. Bijna dagelijks vinden we wel ergens een mededeling dat vossen zich weer misdragen hebben en dat er veel te veel van die dieren zijn: de vos weer hot news!

Zo ging een aantal stoere Zeeuwse jagers uit Tholen op 4 november op jacht om op hun eiland de eerste vos sinds honderd jaar te kunnen schieten. Alles wat mis kon gaan, ging mis. Er werd van een te grote afstand geschoten, waardoor het dier wel geraakt werd, maar niet dodelijk. Vervolgens begon men het gewonde dier op te drijven en uiteindelijk moest de vos het toch afleggen. Trots stonden de helden in veel dagbladen, maar een storm van protest barstte los. Zoals we inmiddels gewend zijn, werd er door de jagerswereld in de media schande gesproken van deze klop-partij. Men zegt zich nog te beraden over disciplinaire maatregelen. Wel zijn de betrokkenen inmiddels berispt. Al met al weer het oude liedje: De jagers bepalen zelf hoe ze eigen mensen bij wangedrag straffen. Jammer dat er geen politie in de buurt was. Want dan waren de heren er wellicht minder gemakkelijk vanaf gekomen.

En dan was er ook nog een 'grappige' anekdote uit Sleeswijk-Holstein. Een jager schoot daar rond de kerst een wild zwijn aan. Toen de man een dag later met een vriend de gewonde zeug ging zoeken stormde het dier plotseling uit het struikgewas tevoorschijn, ramde de man en beet hem waar hij kon. De vriend schoot het dier neer. Met een traumahelicopter werd de zwaar-gewonde man naar het ziekenhuis gebracht. Of hij

met kerst nog 'wild' heeft gegeten, meldde het bericht niet. Ook over de conditie van het zwijn werd met geen woord meer gerept maar ik neem aan dat men het dier niet met een traumahelicopter heeft opgehaald.

'Jager het haasje' kopten veel dagbladen over een incident in Groningen. In Krewerd, provincie Groningen, schoot een 40-jarige jager zijn 62-jarige vriend in zijn been. De gewonde werd direct naar het ziekenhuis gebracht, waar hij een operatie van vier uur moest ondergaan. De politie heeft het geweer in beslag genomen en stelt een onderzoek in. Verder commentaar lijkt mij hier overbodig...

Een 56-jarige stroper uit het Gelderse Hummelo is door de Zutphense politierechter veroordeeld tot een werkstraf van zeventig uur, en boetes van driehonderd en vijfhonderdtwintig gulden. De man in kwestie had met een lichtbak gejaagd. Tegenover de politie hield hij vol dat men zijn wandelstok voor een geweer had aangezien. Vlakbij de man vonden de agenten echter een geweer met verscheidene patronen.

Nog een bizar bericht. De Zwolse Courant meldde dat er in Siberië twee jagers met te veel alcohol op op elkaar hadden geschoten. Ze zijn met schotwonden naast elkaar in het bos gevonden. De precieze toedracht van dit voorval is niet bekend. Hier kan ik alleen maar zeggen; een Jägermeister? Alleen als die ijs en ijs koud is.

Nieuws van het muziekfront: Sir Paul McCartney heeft bij de Britse regering geklaagd over de vossenjacht.

Hij vindt dat er snel een verbod op moet komen *'We willen in een land leven waar het illegaal is om wilde dieren pijn te doen en ze met honden achterna te zitten'* zo heeft de ex-Beatle in een brief laten weten. *'Net als de meeste Britten vinden ook wij dat de vossenjacht gruwelijk, onnodig en achterhaald is'*. De brief is mede ondertekend door onder andere Paul's dochter Stella en door fotomodel Twiggy.

Het was even schrikken: Jos Verstappen beoefent de jacht-'sport'. Laat men er maar snel voor zorgen dat Verstappen weer een plaats in het formule 1 circus kan gaan innemen.

Gek, maar van nu af aan kijk ik toch anders tegen deze 'sport' man aan.

'Duitse jager ziet pony's aan voor wilde zwijnen', stond er op de voorpagina's van de Wegener kranten van 16 januari. Een 30-jarige jager vergiste zich in zijn drift. Tweemaal schoot hij en tweemaal raakte hij een pony. Dan moet de jachtdrift hem wel erg hoog hebben gezeten. De man bemerkte zijn fout pas toen hij naar de dieren toeliep. Hij moet vrezen dat hij de schade moet vergoeden (€ 12.000,-) en waarschijnlijk ook zijn jachtvergunning kwijt is. Of hij ook een borrel op had en of er toevallig kleine kinderen de pony's aan het verzorgen waren vermeldt het artikel niet.

Harry bezig met het selecteren van onderwerpen voor zijn rubriek (foto: Rob Busser).

'VOSSENPLAAG' FRIESLAND BLIJKT GEBAKKEN LUCHT

Zo'n 3.500 vossen zouden Friesland onveilig maken volgens de uitnodiging van gewestelijk KNJV-voorzitter M.Rienks, en met driehonderd jagers zouden ze in één dag korte metten gaan maken met deze dieren. En de pers mocht erbij zijn, althans een door de jagers geselecteerd deel van de pers.

Het werd een fiasco. Donderdagavond 7 maart kwamen niet meer dan twintig jagers op de briefing van Rienks af en ook op 'actiedag' 9 maart bleek bij het ontmoetingspunt in buurtschap Zwartehaan dat van de driehonderd aangekondigde jagers er tenminste tweehonderdtachtig thuis gebleven of verzonnen waren. En de twintig jagers die wel gekomen waren kregen in aanwezigheid van de pers hooglopende ruzie over wat er wel of niet gedaan en getoond moest worden.

Allereerst werd aan de pers een vos getoond die uit de kofferbak van een jager kwam, maar toen waarnemers van De Faunabescherming opmerkten dat het dier niet lijkstijf was en dus waarschijnlijk uit de diepvries kwam en was ontdood, geschoten bij een eerdere gelegenheid en/of elders, mocht niemand het kadaver aanraken van de jagers en werd het schielijk teruggegooid in de kofferbak. Daarna toog het gezelschap - meer pers dan jagers - naar de dijk bij Zwartehaan waar de jagers 'vossenburchten' lieten zien die de dijk zouden bedreigen. Van enkele van de holen die de jagers toonden konden Faunabeschermers vaststellen dat die van konijnen waren.

Vervolgens ontstond ruzie onder de jagers over de vraag of ze al dan niet een vossenburcht met behulp van aardhondjes en schoppen uit moesten graven in aanwezigheid van de pers. De aarzeling zat vooral in het feit dat de kans groot is dat er inmiddels pasgeboren welpjes in de burchten kunnen zitten.

Wanneer jagers die aantreffen worden deze pasgeboren diertjes doorgaans doodgeknuppeld (om munitie uit te sparen) hetgeen minder vrolijke beelden oplevert en de PR van de jagers zeer zou schaden.

Daarop werd besloten het jagen met hond en schop af te blazen. Toen journalisten aan Rienks vroegen of hij een plek wist waar wel echt gejaagd werd moest die het antwoord schuldig blijven.

Toen de persvertegenwoordigers in colonne huiswaarts reden stuitten ze nog bij toeval op een drijfjacht. Verschillende percelen werden uitgekamd, maar hoewel er veel dieren (reeën, hazen, weidevogels) ernstig verstoord werden, was er geen vos te zien in het gebied dat door de jagers aangeduid wordt als een 'vossenbolwerk'. Kenners uit het gebied melden echter dat in het open, natte akkerland dat bekend werd door de Bildstar aardappel, nauwelijks vossen voorkomen. Friese jagers zijn prikkelbaar als het om vossen gaat omdat de soort nieuw is in het gebied en de jagers het dier zien als concurrent.

Nadat de pers afgereisd was werden er nog twee pogingen ondernomen door jagers om vossen te verschalken, maar ook toen werden slechts andere dieren verstoord. Gefrustreerd legde een oude jager aan op een haas (verboden in deze tijd van het jaar) maar bedacht zich toen Faunabeschermers met camera hem toeriepen dat hij in overtreding was. De jager reageerde z'n frustratie af met *'Wie heeft jullie geroepen, ga toch terug naar waar jullie vandaan komen, hier in Friesland zijn wij eigen baas en bepalen wij de regels'*.

De Faunabescherming stelt zich krachtig teweer tegen de vossenhetze die jagers voeren richting politiek. Jagers schuwen geen enkel middel om de vos verdacht te maken, ook niet het op meerdere plaatsen tonen van diepvriesvossen en het verspreiden van valse informatie over het dier. Toen leden van het Milieu-alarmteam van de SP vrijdag 100 kg koeienpens uitstrooiden in het gebied, liet KNJV voorzitter Rienks aan SBS journalisten weten: 'ze gaan hun gang maar, vossen zijn helemaal geen aaseters, die pakken alleen levende dieren', hiermee aangevend zelfs de meest elementaire kennis over het leefpatroon van z'n prooidieren te ontberen.

De jagers uit het kleine gezelschap van Rienks likten vanaf 16.00 uur hun wonden in café de Oosthoek bij St. Jacobiparochie, een afspraak die donderdagavond al gemaakt was, terwijl in het café hooguit twintig mensen een plaats kunnen vinden. Onder het genot van véél alcohol waren de jagers bijeen in de gelagkamer van het dijkcafeetje. Niemand maakt de indruk *BOB* te willen zijn, en als er al een *VOS* gepakt werd, dan kwam die uit de tap van de Oosthoek!

Niko Koffeman

Veel meer dan een verward groepje jagers kregen de journalisten die dag niet te zien.

De getoonde vos bleek een exemplaar dat bij een eerdere gelegenheid geschoten was en kennelijk uit de diepvries kwam!

Foto's: Rob Voss

ONTMOETING TUSSEN

Het was die ochtend mistig op de Veluwe. Uit ervaring weet ik dat dieren dan wat langer buiten de dekking blijven. De reden daarvoor is mij niet helemaal duidelijk, maar misschien komt het omdat er dan minder mensen het bos in trekken. Rond een uur of negen trok de mist op en ik fietste op dat moment in het Kroondomein langs een wildweide. Er lagen drie jonge damherten in het gras te rusten. Door de kijker turend, zag ik verderop ook nog drie edelhert-hinden en één kalf. Ook zij lagen ontspannen te herkauwen. Toen ik met de camera wat dichterbij was geslopen, kwamen de damherten in de benen. Ze stonden even bij elkaar alsof ze wat te bepraten hadden. Ik kon niet horen maar het leek net of er overeenstemming was bereikt. Toen gebeurde het. Eén van de damherten liep in de richting van de hinden en, dicht in de buurt gekomen, liep hij heel voorzichtig naar haar toe. Hij boog zich voorover en snuffelde wat aan haar neus. Ze snuffelde terug. De andere dieren keken gespannen toe maar de hinde vond het allemaal prima. Het damhert liep vervolgens door in de richting van het kalf, dat net een paar weken oud was. Het jonge, kleine kalf vond het

maar eng en werd zenuwachtig. Het stond op en rende weg. De andere hinden keken toe maar stoorden zich niet aan het spel. Het damhert liep achter het kalfje aan. Wat overkwam hem nu? Het kalf begreep er niets van. Weer ging het op de vlucht. De andere damherten wilden kennelijk ook meedoen en liepen op het tweetal af. Toen vond moeder hinde het wel genoeg en kwam haar kind te hulp. De damherten begrepen dat het speekwartier voorbij was en alsof er niets was gebeurd, gingen ze wat eten. Ook de andere hinden stonden op en begonnen wat te eten. Na een tijdje herhaalde het spel zich. Maar nu andersom. Eén van de hinden (een tante van het kalf?) ging achter het damhert aan. Het kalf zag dat en al snel was het jonge dier van de partij om de hinde bij te staan in het 'treiteren' van het damhert. Nu ging het damhert op de loop. Al met al duurde deze voorstelling ruim een uur en er kwam pas een einde aan toen de jachtopziener in zijn auto langs reed. De dieren verlieten de wei en zochten toen het dichte bos op.

In het Kroondomein is geprobeerd het damhert uit te roeien. Het was immers geen inheems dier! Gelukkig is dat nooit gelukt en heeft

DAM- EN EDELHERTEN

het damhert tot op heden stand gehouden. Onlangs hoorde ik dat er nu weer plaats is voor deze hertachtigen, al is het niet in grote aantallen. In andere gebieden in Nederland kun je ook nog damherten aantreffen, bijvoorbeeld in de Elspeterstruiken en in het Deelerwoud. Vorig jaar zag

ik verschillende groepen in de Amsterdamse Waterleidingduinen. Een ontmoeting tussen de twee hertensoorten, zoals ik die in het Kroondomein heb gezien, heb ik nooit meer meegemaakt. Het was een uniek moment.

Geurt Besselink

